

მიხეილ ფუკო
ნისჰუა
ფროიდი
მარქსი

თანამედროვე ჰერმენევტიკის
სათავეებთან



გამომცემლობა
Carpe diem

მიშელ ფუკო

ნიცუე, ფროიდი, მარქსი

თანამედროვე პერმენევტიკის სათავეებთან



გამომცემლობა
Carpe diem

უკ (UDC) 1(092)+141.82(092)
ფ-972

MICHEL FOUCAULT
NIETZSCHE, FREUD, MARX
Les origines de l'herméneutique contemporaine

Article Traduit du français et Commenté par:
Médéa Kintsourachvili
Irakli Bratchouli

Redacteur:
Tamar Berekashvili

ფრანგულიდან თარგმანი და კომენტარები:
მედეა კინსურაშვილი
ირაკლი ბრაჭული

რედაქტორი:
თამარ ბერეკაშვილი

მხატვარი:
მერაბ გენაძე

ISBN 978-9941-0-7886-6

© მ. კინსურაშვილი, ი. ბრაჭული

© გამომცემლობა Carpe diem, 2015

ს ა რ ჩ ე ვ ი

აზროვნების ბუნება სარკეების მეტაფორაში	3
ნიცშე, ფროიდი, მარქსი	19
დისკუსია	40
შენიშვნები	53

აზროვნების ბუნება სარკეების მეტაფორაში

მკითხველს ვთავაზობთ საერთაშორისო ფილოსოფიური კოლოქვიუმის მასალებს, რომელიც 1964 წელს გაიმართა იტალიაში. მასში მონაწილეობდნენ მიშელ ფუკო, გაბრიელ მარსელი, ჟილ დელიოზი – ევროპის ინტელექტუალური ელიტის სხვა წარმომადგენლები. ეს კოლოქვიუმი შეიძლება შევადაროთ ანტიკურ საბერძნეთში, ჩვენ ერამდე IV საუკუნის ათენში გამართულ ფილოსოფიურ სიმპოზიუმებს, რომლებიც პლატონის დიალოგებშია აღწერილი. ამ სიმპოზიუმებზე ელადის ინტელექტუალური ელიტა იკრიბებოდა მეტაფიზიკური მედიტაციებისა და ისეთი ტიპის კამათისათვის, სადაც იბადება ჭეშმარიტება. ბერძნებს სჯეროდათ, რომ ჭეშმარიტება (aletea) დაფარულის გამჟღავნება, სხვაგვარად ვერ მოხდება; ჭეშმარიტება უარს ამბობს მონოლოგიურ გონებაჩლუნგობაზე, ლოგოსი მხოლოდ იქ გამოდის იდუმალებიდან, სადაც

აზრი დიალოგში შედის განსხვავებულ აზრთან.

მკითხველს შესაძლებლობა ეძლევა ქართულ ენაზე გაეცნოს აღნიშნულ კოლოქვიუმზე მიშელ ფუკოს მიერ წაკითხულ მოხსენებას და ამ მოხსენების შესახებ გამართულ დისკუსიას.

ფუკოს მოხსენება აზროვნების ისეთივე ხასიათის დრამაა, როგორიც პლატონის დიალოგებია. პლატონის დიალოგებში მთავარი პერსონაჟი ყოველთვის სოკრატეა. მისი მეწყვილეებისა თუ სპარინგ-პარტნიორების როლს ასრულებენ დიალოგის სხვა პერსონაჟები, ჟილ დელოზის ტერმინით რომ ვთქვათ, „კონცეპტ-პერსონაჟები“. მიშელ ფუკოს მიერ დადგმული ამ დრამის პერსონაჟებად გვევლინებიან: ნიცშე, ფროიდი, მარქსი.

თვალი გადავავლოთ აზროვნების ამ „დიდი სამეულის“ და თვით დრამის ავტორის, – მიშელ ფუკოს ვინაობას.

ფრიდრიხ ნიცშე ამბობდა, რომ აზროვნება არის ყოფნის უმაღლესი ფორმა, სიცოცხლის ზეიმი. ჰაიდეგერი გვირჩევს ჩავუფიქრდეთ სიტყვა „ზეიმს“. ზეიმი ითხოვს ხანგრძლივ და გულმოდგინე მომზადებას, თუ გვსურს ვიაზროვნოთ, უნდა მოვემზადოთ ასეთი ზეიმიანობის, თუნდაც თვით ზეიმამდე ვერ მივალწიოთ, აზრის ზეიმისაკენ მიმავალ გზაზე საცნაური გავხადოთ, რას ნიშნავს აზროვნებდე და ეძიებდე ნამდვილი ყოფიერების ნიშნებს.

ნიცშესათვის შეკითხვა „რა არის ჭეშმარიტე-

ბა?“ ნიშნავს „რა არის არსებული?“ ასე დასმული კითხვა უკვე გულისხმობს არსებულთა ყოფიერების ძიებას, ყოფიერება კი არის დადგინება, ხდომილება, აქტუალობა, ქმედება. მათი საერთო სახელი, ნიცშესათვის არის „სიცოცხლე“. სიცოცხლეს ყოველთვის ნებელობითი ხასიათი აქვს, ხოლო ნება, თავისი არსის მიხედვით, არის ძალაუფლების ნება, რაც ყველა ღირებულებათა გადაფასებას, ზეკაცის მოვლენას და მარად იგივეში დაუსრულებელ კვლავდაბრუნებას გულისხმობს. გონიერი სიცოცხლის ბოლო ნელს, ვიდრე შემლილობის სენი საბოლოოდ დაუბნელებდა გონებას, ნიცშემ ჩაიფიქრა თავისი მთავარი წიგნი – „ძალაუფლების ნება. ყველა ღირებულებათა გადაფასება“. მან ამ წიგნის მხოლოდ კონტურების მოხაზვა მოასწრო. დაუმთავრებელი წიგნი მხოლოდ ავტორის სიკვდილის შემდეგ გამოიცა. შედგებოდა 483 ფრაგმენტისა და აფორიზმისაგან. მომდევნო გამოცემებში ის ნიცშეს არქივიდან აღებული კიდევე ბევრი „ფრაგმენტით“ შეავსეს.

ნიცშე 1844 წელს დაიბადა პროტესტანტი მღვდლის ოჯახში. სწავლობდა კლასიკურ ფილოლოგიას და ამ სფეროში სრულიად ახალგაზრდა გახდა პროფესორი ბაზელის უნივერსიტეტში. 1879 წლიდან თავს ანებებს აკადემიურ მოღვაწეობას და შემდეგი ცხრა წელიწადი უკიდურესად დაძაბულ შემოქმედებით მედიტაციებში იძირება.

1882-1885 წლებში ქმნის თავის ყველაზე ცნო-

ბილ ნანარმოებს „ასე ამბობდა ზარატუსტრა“, რომელსაც თავისი ფილოსოფიის კარიბჭეს უწოდებს. მას მოყვება „მორალის გენიალოგია“, „Esse Homo“, „ანტიქრისტი“ და სხვა.

1889 წელს შემლობის მძიმე სენს ვეღარ უმკლავდება და სიცოცხლის დარჩენილ წლებს სტაციონარულ სამკურანლო დაწესებულებებში ატარებს. გარდაიცვალა 1900 წლის 25 აგვისტოს.

როგორც ამბობენ, ნიცშემ ისეთი რამ მიაწოდა მთელ შემდგომ დასავლეთ ევროპულ ფილოსოფიას, რომელიც ჯერაც არ არის გადალახული; მეტიც, საფიქრალია, საერთოდ „გადაულახავი“ ხომ არ არის მისი განაზრებანი „ადამიანის გადალახვის“ შესახებ...

კარლ მარქსი (1817-1885) ის მოაზროვნეა, ვინც უფრო მეტი გავლენა მოახდინა უახლესი პოლიტიკური ისტორიის მსვლელობაზე, ვიდრე რომელიმე სხვამ. მარქსის გავლენა განიცადა არაერთმა მოაზროვნემ ევროპასა თუ აღმოსავლეთში. სტუდენტობის წლებში ის გატაცებული იყო ჰეგელის ფილოსოფიით. გახდა ახალგაზრდა მემარცხენე ჰეგელინელთა წრის წევრი. 1943 წელს გამოკვლევაში „ჰეგელის სამართლის ფილოსოფიის კრიტიკისათვის“ მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ „სახელმწიფო არის სამოქალაქო საზოგადოების პარაზიტი“. „1844 წლის ეკონომიურ-ფილოსოფიურ ხელნაწერებში“ ჩამოაყალიბა მოძღვრება ადამიანის არსის გაუცხოებაზე და მის შესაძლო ემანსი-

პაციანზე, „ადამიანური ადამიანის“ (Homo Humanis) აღდგენაზე. 1845 წელს ფ. ენგელსთან თანაავტორობით დაწერა ორტომიანი გამოკვლევა „გერმანული იდეოლოგია“. ავტორები ცდილობდნენ დაესაბუთებინათ, რომ იდეოლოგია ყალბი ცნობიერებაა, რადგან ის განსაზღვრულია ამა თუ იმ წარმოების წესით და გაბატონებული კლასის ბატონობის იარაღს წარმოადგენს. ყველა გაუკუღმართებული საზოგადოება წარმოშობს გაუკუღმართებულ იდეოლოგიას. სწორედ ასეთია დასავლური იდეალისტური ფილოსოფია. კაცობრიობა რომ გამოვიდეს გაუცხოების მდგომარეობიდან, აზროვნებამ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აწარმოოს იდეოლოგიის რადიკალური კრიტიკა. 1847 წელს (ენგელსთან თანაავტორობით) ლონდონში დაწერა „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი“, ხოლო 70-იან წლებში შექმნა თავისი მთავარი შრომა „კაპიტალი“ (სამ ტომად). ამ ანალიტიკურ თხზულებაში კეთდება დასკვნა, რომ საწარმოო ძალებისა და წარმოებითი ურთიერთობების შინაგანი ლოგიკა იქამდე მივა, რომ რევოლუციის საშუალებით კაცობრიობის განვითარებას მოეხსნება ბორკილები და მსოფლიო ისტორია დაგვირგვინდება ყოვლისმომცველი და უსასრულო ჰუმანიზმით.

წარმოების ძველი წესის ახლით შეცვლის მარქსისტული მოდელი დღეს აღარ არის აქტუალური, რადგან პროგნოზი არ დაემთხვა სინამდვილეს, მაგრამ იდეოლოგიის კრიტიკის მეთოდი კვლავ ინ-

ტერესის საგანია.

ზიგმუნდ ფროიდმა შექმნა ფსიქოანალიზი, რომელსაც ახალ მეცნიერებას, მეტაფსიქოლოგიას უწოდებდა. სხვანაირად ის „სილრმის ფსიქოლოგიის“ სახელით არის ცნობილი. „სილრმის“ იმიტომ, რომ ფროიდამდე მეცნიერება იცნობდა სულიერი ცხოვრების მხოლოდ ზედაპირულ ფენას – ცნობიერებას, ფროიდმა თავისი ხანგრძლივი ფრიქიატრიული პრაქტიკის შედეგად აღმოაჩინა, ცნობიერების მიღმა და მის „ზურგს უკან“ დამალული არაცნობიერი ფსიქიკურის უსასრულო ოკეანე. ცნობიერება შეიძლება მხოლოდ აისბერგის წვეტს შევადაროთ, რომელიც ოკეანის ზედაპირზეა ამოყვინთული. არაცნობიერის ბირთვს ქმნის ე.წ. ლიბიდო – სექსუალურ ლტოლვათა ფსიქიკური ენერგია. ფროიდმა ჩამოაყალიბა ადამიანის სულიერი ნყობის ასეთი სქემა: „იგი“ – არაცნობიერი; „მე“ – ცნობიერი და „ზე-მე“ საზოგდოებრივი იდეოლოგია. არაცნობიერ ფსიქიკურში ფროიდის კვლევებმა დაადასტურა ოთხი სფეროს არსებობა. ესენია: წინაცნობიერი, განდევნილი არაცნობიერი, არქაული მემკვიდრეობა და საკუთრივ არაცნობიერი. მათ შორის პირველადია „საკუთრივ არაცნობიერი“, ხოლო დანარჩენები მეორეული დერივატული შრეებია. არაცნობიერი ლტოლვებს ცნობიერების სინათლეზე არ უშვებს მე-ს ფოლადის ბადე, ამიტომ ხდება სუბლიმაცია, სახეცვლილი „არაცნობიერი ლტოლვა“ გარდაიქმნება კულტურის ქმ-

ნილებად და გამოვლენას პოულობს რელიგიურ, ეთიკურ, ესთეტიკურ აქტებში, საზოგადოებრივ დაწესებულებებში. თუ სუბლიმაცია დაბრკოლდა, მაშინ ლტოლვამ შეიძლება გაანგრიოს „მე“-ს ფოლადის ბადე და დაარღვიოს პიროვნების მთლიანობა. სწორედ ასეთი დარღვევაა შემლილობა, ფსიქიკური სნეულება. ფსიქონალიზი ადამიანის სულში მოქმედი იგი-ს, მე-ს და ზე-მე-ს შორის დარღვეული წონასწორობის აღდგენაა. პაციენტის ენობრივ ველში მოქმედი დაშიფრული არაცნობიერი ლტოლვების დეშიფრაციაა. ფარული საზრისების განმარტება და ინტერპრეტაციაა. ეს დეშიფრაცია ხდება ფსიქონალიტიკოსისა და პაციენტის ანალიტიკური თანამშრომლობის შედეგად.

ფსიქონალიზი გასცდა პიროვნების ფსიქოთერაპიის საზღვრებს და საერთოდ კულტურისა და ისტორიის განმარტების მეთოდად იქცა.

ფუკოს მოხსენების ძირითადი თეზისი ასეთია: აზროვნების ამ „დიდმა სამეულმა“ შეცვალა ევროპული აზროვნების გეზი. მათ შეცვალეს თვით ინტერპრეტაციის წესი. არ არსებობს „შემეცნების არქიმედის წერტილი“, რომელზეც დეკარტე ლაპარაკობდა, არსებობენ მხოლოდ უსასრულოდ მრავალი საინტერპრეტაციო ველები, თავისებური პარალელური სამყაროები, რომლებზეც ამჟამად 21-ე საუკუნის კოსმოლოგია აღაპარაკდა.

ასეთი პოსტმოდერნისტული „კონდიცია“ ნიცშეს ვერსიაში იღებს შემლილის სახე, რომელსაც

შეგნებული აქვს რომ შეშლილია, მარქსთან ესაა გაუცხოებული ადამიანი, რომელსაც შეგნებული აქვს, რომ ის გაუცხოებულია; ხოლო ფროიდის ვარიანტში ესაა ცნობიერება, რომელმაც იცის, რომ მის ზურგს უკან მიმდინარეობს თავისივე არაცნობიერის ბობოქრობა და შერყვნილება. სამივე ფიგურა უსასრულო საინტერპრეტაციო თამაშს თამაშობს.

მიშელ ფუკო (1926-1984) თანამედროვე ევროპული ინტელექტუალური ცხოვრების ერთ-ერთი არქიტექტორია. 1970 წლიდან ის ხელმძღვანელობდა პარიზის Collège de France-ს აზროვნების სისტემათა ისტორიის კათედრას. კვლევის მრავალმხრივი ინტერესის მიუხედავად, სწორედ აზროვნების სისტემები, „დისკურსები“, „კონფიგურაციები“, როგორც თვითონ უწოდებდა, მათი ცვალებადობისა და ურთიერთმონაცვლების მექანიზმები იყო მისი გამოკვლევის მთავარი თემა. ეს თემა აზროვნების მეთოდის ანუ გაგებისა და განმარტების წესის კვლევას წარმოადგენს. ფუკოს აზრით, დასავლური ცივილიზაციის და კულტურის ყოველ ეპოქას ინტერპეტაციის საკუთარი წესი და ტექნიკები აქვს. ამ ტექნიკების კვლევის საკუთარ მეთოდოლოგიას ფუკომ უწოდა „ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა არქეოლოგია“, მოგვიანებით ტერმინი არქეოლოგია შეცვალა „გენიალოგიით“. ამგვარი მიდგომა გულისხმობდა თანამედროვე აზროვნების ბუნების თავისებურ გაგებას; ფუკოსთვის თანამედროვე

აზროვნება არის კრიტიკული რეფლექსიის, უფრო სწორედ, მეტარეფლექსიისა და მეტაკოგნიტურის განსაკუთრებული ფორმა, რომელშიც იგულისხმება გონებრივი განვითარების საფეხური, სადაც მოაზროვნე თვალს ადევნებს საკუთარი აზროვნების პროცესებს, ამჩნევს მის დადებით და უარყოფით მხარეებს, კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს გაბატონებულ მენტალურ სქემებს და კრეატიულად ცვლის საკუთარი მენტალური ველის კოდირების წესებს. ფუკოს მეთოდოლოგია, მისი აზროვნების არქეოლოგია იკვლევს ჩვენი მენტალური გამოცდილების აქტუალურ ველს – როგორც თვითონ უწოდებს – დისკურსულ პრაქტიკებს.

სიტყვა „არქეოლოგია“, რომელიც „სიძველეთმცოდნეობს“ ნიშნავს. ამ შემთხვევაში გულისხმობს აზროვნების „აუცილებელი და საჭირო მუტაციების ციკლს“, ცოდნას, რომლის ტრანსფორმაციას თუ მორიგ კონფიგურაციას წარმოადგენს ჩვენი მენტალური აქტუალობის ველი.

ძირითადი თეორიული შრომები „სიტყვები და საგნები“ (1966) და „ცოდნის არქეოლოგია“ (1969), ეძღვნება დასავლური აზროვნების ეპისტემური პრაქტიკების ციკლის გამოვლენას. „არქეოლოგიური დაზვერვის“ არეშია მოქცეული უზარმაზარი მასალა ფილოსოფიის, ენათმეცნიერების, ლიტერატურათმცოდნეობის, ხელოვნების, ეკონომიკის, ეთნოლოგიის სფეროებიდან. ფუკო გამოყოფს ეპისტემური ორგანიზაციის სამ ეპოქას. 1) ალორძინება

XVI საუკუემდე; 2) კლასიკური განმანათლებლობის ეპოქა XVIII საუკუნემდე; 3) მოდერნულობის დრო XIX საუკუნიდან.

აღორძინების ეპოქის დისკურსი XVI საუკუნემდე ემყარება მსგავსების (La ressemblahse) პრინციპს. მსგავსებათა დისკურსში მიწა ზემოქმედებს ზეცაზე, რაც ქვევით არის მსგავსია, იმისა, რაც არის ზევით, ქვესკნელი არეკლავს ზესკნელს და ა.შ.

ფუკო გამოყოფს მსგავსების ოთხ სახეობას: ესენია: შესაბამისობა (Conveninetia), მეტოქეობა (aumulatio), ანალოგია და სიმპატია. არ არსებობს მსგავსებათა სამყარო უნიშნოდ, მსგავსებათა სამყარო უსათუოდ მნიშვნელობათა აღნიშვნების სამყაროა. XVII საუკუნიდან მსგავსება ცოდნის კრიტერიუმს კი არ წარმოადგენს, არამედ შეცდომის წყაროს. მსგავსებათა ბატონობის ხანა დასასრულს უახლოვდება. ადამიანები უკვე აღარ ენდობიან მსგავსებათა ქიმერებს. მათ იციან, რომ საგანთა დამსგავსება, დანათესავება და ერთ კლასში მოქცევა შეიძლება ცრურწმენებისა და გრადაციის საფუძველზე მოხდეს.

XVII საუკუნის მეორე ნახევრიდან ინტერპრეტაციის ახალი წესი მკვიდრდება, რომელიც სრულ გაშლას XVIII საუკუნეში აღწევს. ამ წესს ფუკო „კლასიკურ ეპისტემეს“ უწოდებს. ესაა უნივერსალური კალკულაციის, გამოთვლის, მათეზისისა და ტაქსონომიისაგან შემდგარი სისტემა. ამაშია ელემენტარული საწყისების კომბინირების წეს-

თა სიახლე. ცოდნის ახლებურად ორგანიზებულ სივრცეში აქცენტი გადადის იდენტობებზე და სხვაობებზე.

XIX საუკუნეში კვლავ იცვლება ცოდნის კონფიგურაცია. ამ ცვლილების აღმომჩენები და ლიდერები, ფუკოს აზრით, არიან ნიცშე, ფროიდი და მარქსი. ისინი ხელახლა აღმოაჩენენ ინტერპრეტაციის ტექნიკას, ჰერმენევტიკის ახალ შესაძლებლობებს უსახავენ. ოღონდ ცოდნის ორგანიზების მოდერნულ ველზე აღარ მოქმედებს ალსანიშნის აღმნიშვნელი – ნიშანი. ამ ველზე მხოლოდ განამრტებათა უსასრულო ვარიაციებით, კომბინაციებით თამაშია შესაძლებელი. ფუკოს აზრით, ასეთია თანამედროვე ცოდნის კონფიგურაცია, მაგრამ იგი „მაშინვე გაუჩინარდება, როგორც კი ცოდნა ახალ ფორმას მიიღებს“. მომავლის ნიშნებზე დაკვირვების შედეგად, ფუკო თავს უფლებას აძლევდა ეთქვა: „სანაძლეოს დავდე, ადამიანი ისევე გაუჩინარდება, როგორც ზღვის სანაპიროს ქვიშაზე მოხაზული ფიგურა“.

სრული გაუგებრობა და შეცდომა იქნებოდა გვეფიქრა, რომ ფუკო ეპისტემოლოგიურ და ეთიკურ რელატივიზმს ქადაგებს. ის ცდილობს იაზროვნოს და უპირველეს ყოვლისა, საკუთარი ვითარების კრიტიკა აწარმოოს. ფუკომ ამას „საკუთარი თავის კრიტიკული ონტოლოგია“ უწოდა, რომელიც არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იქნეს გაგებული, როგორც დოქტრინა, ან თუნდაც როგორც ცოდნის

პერმანენტული უალტერნატივო კორპუსი.

ფუკოს დაკვირვებით, ნიცშეც, მარქსიცა და ფროიდიც მეთოდოლოგიურ გადატრიალებას იმით აღწევენ, რომ ჭეშმარიტების დასავლურ იდეას შინაგანად უკავშირებენ ძალაუფლების იდეას. ტექსტი უნდა გავიგოთ, როგორც რეპრესიული ბატონობის ველი, როგორც იდეოლოგია, ანუ ყალბი ცნობიერება. ცოდნის ერთი კონფიგურაციიდან მეორე კონფიგურაციაზე გადასვლის მექანიზმები, არსებითად არის ძალაუფლების მექანიზმები. ძალაუფლების გლობალური ინსტიტუციები, ფუკოს დაკვირვებით, თანამედროვე ვითარებაში შევსებულია „ძალაუფლების მიკროქსელებით“, რომლებშიც ჩვენ ყველანი ჩართულნი ვართ. ერთდროულად ვართ ძალაუფლების სუბიექტები და ობიექტები. ვილაცას ვემონებით და ვილაცაზე ვბატონობთ. ინდუსტრიული ცივილიზაციის უახლეს ფაზაში, ძალაუფლების ქსელების მრავალსახეობა ტოტალურად მსჭვალავს ადამიანური ყოფნის მთელ გასაქანს, ყოველ უჯრედს, ის განსაკუთრებული სახით ვლინდება ციხეში, კლინიკაში, სექსუალურ რეგულაციებში. ამ სფეროთა გენეზისი ევროპაში გამოკვლეულია ფუკოს შრომებში: „ფსიქიკური დაავადება და პერსონულობა“ (1955), „შემლილობისა და უგუნურების ისტორია კლასიკურ ეპოქაში“ (1961), „კლინიკის დაბადება“ (1963), „ზედამხედველობა და სასჯელი“ (1975), „ცოდნისადმი ნება“ (1971), „სექსუალობის ისტორია დასავლეთში“ (სამ

ტომად (1978-1989) და სხვ.

ამ შრომებში ფუკომ გამოავლინა ძალაუფლების ფენომენის თანამედროვე თავისებურებანი. ამ თავისებურებებიდან აღსანიშნავია: ხელისუფლების ანონიმურობა, კონტროლის პანოპტიკიზმი და ტრანსლირებადი ხასიათი, ნორმირებისა და პროცედურების ფორმალიზება, ფიზიკური წამებიდან და რეგლამენტაციებიდან სასჯელის აქცენტის გადატანა მენტალობისა და „სემიოზისის რეპრესიულ კოდირებაზე“ და სხვ.

ნიცშე, ფროიდი, მარქსი... თვითონ მიშელ ფუკო საკმაოდ სკანდალურ ფიგურებად ითვლებიან. აკადემიური სფეროს შიგნით თუ გარეთ, მათ შესახებ, მრავალი ჭორი ვრცელდება.

მნიშვნელოვან ინტერესს იწვევს ნიცშეს მოძღვრების საექვო კავშირი ფაშიზმთან, მარქსის თეორიის კავშირი კომუნიზმთან, ფროიდის „ოიდიპოსის კომპლექსის“ კავშირი ამორალიზმთან; და ბოლოს თვითონ მიშელ ფუკოს „გენდერული გადახრები“. რომლებზეც, როგორც ერთი თეოლოგი ამბობს, „სულ ასიოდე წლის წინ, ყველაზე ხელიდან წასული ავაზკიც კი სირცხვილით განითლდებოდა“. რა შეიძლება ითქვას ამაზე?

ნიცშე, ფროიდი და მარქსი მეამბოხე მოაზროვნეები არიან, ისინი გვაფრთხილებენ ადამიანის რთული ბუნებისა და შესაძლო პათოლოგიების შესახებ. ნიცშე კაცობრიობის გამაჯანსაღებელზე, ზეკაცზე ქადაგებდა, მარქსი ლაპარაკობდა „საქონლის

ფეტიშიზმზე“; ფროდი ცდილობდა აეხსნა როგორ მოხდა, რომ სიყვარული, ანუ იმ ადამიანის გაღმერთება, ვინც ტკბობის წყაროა, ჩაანაცვლა სხვისი ტანჯვით ტკბობამ (სადიზმი) ან თვითტანჯვის (მაზოხიზმი) დეპრესიამ. სამივე მოაზროვნე მიუთითებს, რომ გონების ფორმალიზაცია მხოლოდ წარმოების მანქანური ნესის ინტელექტუალური გამოხატვაა, რაც საშუალებას ფეტიშად აქცევს, ბატონობა და ძალაუფლება ხდება თვითმიზანი.

ნიცშეს, მარქსისა და ფროიდის მოძღვრებებს ახასიათებს ხიბლი, რაც პერიოდულად ეუფლება ადამიანთა გარკვეულ ჯგუფებს. თავისუფლება და შემეცნება ძნელი და რთული გზის გავლას გულისხმობს. ადამიანს უჩნდება მიდრეკილება თავისი თავისუფლება სხვას გადააბაროს, „ფიურერი“ იპოვოს, ვინც ყველაფერი იცის და ყველა კითხვაზე წინასწარ გამზადებული პასუხი აქვს. მოძღვრის ხიბლით მოჯადოებული ადამიანები, ფსიქონალიზმი მხსნელს ხედავენ, ხოლო ფროიდს ისე უყურებენ, როგორც ახალი რელიგიის მოციქულს. ასეთივე ფანები ჰყავს მარქსსაც და ნიცშესაც.

ნიცშეს XX საუკუნის წინასწარმეტყველად მიიჩნევენ. ზოგიერთი მისი პროგნოზი, მართლაც გასაოცარი სიზუსტით ახდა. მან იწინასწარმეტყველა იდეოლოგიური მსოფლიო ომების ეპოქა, მეცნიერებისა და დემოკრატიის აყვავებისა და გაფურჩქვნის ხანაში ევროპაში ამოიფრქვეოდა ბარბაროსობის ვულკანი. დღესაც ბევრს ხიბლავს აზრი, რომ

ბარბაროსობის აფეთქება და „მსოფლიო წესრიგის“ კოლაფსი გარდაუვალია, რაც გზას მისცემს უფრო სრულყოფილ ადამიანს. მარქსის თეზისი: – კაპიტალიზმი შეიცავს თვითგანადგურების, თვითმოსპობის ელემენტებს – კვლავაც პოულობს ადამიანთა გონებაში გამოძახილს. ამის შედეგია ე.წ. ისლამური, კონფუციანური ან აფრიკანული „მაქრსიზმები“.

აკადემიურ სფეროში ნიცშეს, ფროიდისა და მარქსის ერთგვარი კოქტეილი შექმნეს ფრანკ-ფურტის სოციალური კვლევის ინსტიტუტის თანამშრომლებმა: თეოდორ ადორნომ, ჰერბერტ მარკუზემ, მაქს ჰორკჰაიმერმა, იურგენ ჰაბერმასმა და სხვებმა. ისინი ცდილობენ დაამუშაონ საზოგადოებრივი კომუნიკაციის მოდელი, რომელიც მეტნაკლებად თავისუფალი იქნება „რეპრესიული კონტროლისაგან“, საბაზრო ეკონომიკის სტიქიისაგან, ბუნებრივი რესურსების მოსპობისგან და ა.შ.

პოპერმა შენიშნა: მარქსიზმი და ფსიქონალიზი, როცა მასებს დაეუფლება, უკვე აღარ შეიძლება ჩაითვალოს მეცნიერებად. საქმე გვაქვს მასიურ ხიბლთან, მასების მოტყუებასთან. კ.მარქსის „მანიფესტი“ იწყება სიტყვებით: „აჩრდილი დადის ევროპაში, აჩრდილი კომუნიზმისა!“ 21-ე საუკუნის ინტელექტუალური ცხოვრება არ არის თავისუფალი ნიცშეს, ფროიდისა და მარქსის აჩრდილებისაგან. „სამეულის“ აჩრდილები დღესაც თავს დაგვტრიალებენ და არავინ უნყის სად და როდის დაეუფლებიან მასებს.

ჩვენ ვცხოვრობთ კულტურის ინდუსტრიის ეპოქაში. ეს იმას ნიშნავს, რომ ფილოსოფიური იდეები, მხატვრული სახეები, ქცევისა და თამაშის წესები, მოთხოვნილებები და გემოვნება ტირაჟირებულია მასიური მედია საშუალებებით; მალე დაიწყება თვითონ ადამიანის ტირაჟირება კლონირებით ... ჩვენ ყველანი ინდუსტრიის ანონიმური ხელმწიფობის უღელქვეშ მოვექცეთ. ნიცშე, ფროიდი და მარქსი ჩვენამდე აღწევნენ „მასიური საქონლის“ სახით, რაც აზროვნებისათვის ხელის შემშლელ „ნიშანთა ტირანიად“ გვევლინება.

ნიცშეს მთავარი იდეა – „სიცოცხლის ზეიმი“ – ნაცისტურ ვარიანტში ჰოლოკოსტის პრეამბულაა.

მარქსის მთავარი იდეა – „შრომის სუფევა“ – საბჭოთა ან მაო ძე-დუნის ვარიანტში, „ხალხის მტრების“ გენოციდის პროექტია.

ფროიდის მთავარი იდეა – „ენა-არაცნობიერი შიფრი“ – პორნოინდუსტრიის თეორიული სახელმძღვანელოა.

მაგრამ ასეთი „პროგრამული კომენტარები“ რომ შექმნილიყო, საჭირო გახდა ფილოსოფიური იდეების გაცალმხრივება, გაპრიმიტიულება და დამახინჯება. სხვანაირად შეუძლებელია ყველამ ერთნაირად წაიკითხოს ფილოსოფიური წიგნი. ფუკო ცდილობს გახსნას ნააზრევის წაკითხვაზე მასიური კონტროლის მექანიზმი. ფუკო აჩვენებს, რომ „სამეულის“ მიერ დაწერილ წიგნებში, რომლებიც ათასობით გვერდს მოიცავს, სინამდვილეში ის კი

არ არის თქმული რასაც კითხულობენ ფაშისტები, კომუნისტები ან არამკითხე და თვითმარქვია კაცობრიობის ჭკუის მასწავლებლები, არამედ რაღაც სხვა. არავის ძალუძს ორჯერ შევიდეს ერთი და იგივე მდინარეში, რადგან ის მიედინება, ასევე „მიედინება“ „დიადი წიგნების“ შინაარსი მკითხველის აზრებში.

ფუკოს დაკვირვებით, ჩვენი ეპოქის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფილოსოფიური არჩევანი ასეთია: ადამიანი თავისი არსებობის წესს პოულობს (ნიცშეს, ფროიდის და მარქსის მიერ აღმოჩენილ): სიცოცხლის, შრომისა და ენის ღია, დაუსრულებელ განფენილობაში. ეს არის გაუჩინარების მუდმივი საფრთხის ქვეშ მოძრაობა. ამიტომ დღევანდელი აზროვნება ვიდრე მოუწოდებდეს ან დააკვალიანებდეს კაცობრიობას, უკვე იმთავითვე სახიფათო ქმედებაა; მისი ამოცანაა ფხიზლად უთვალთვალოს მომავლის ჰორიზონტის ხაზს.

აზროვნების „დიდი სამეულის“ საინტერპრეტაციო მეთოდის გაცნობა სააშუალებას გვაძლევს, რომ ისინი თვითონ ამ მოაზროვნეთა მიმართაც გამოვიყენოთ. დისკუსიაში ფუკოს საყვედურობენ, რომ ის არ ითვალისწინებს რელიგიურ ჰერმენევტიკას. ფუკოს მოხსენება შეიძლება სწორედ ამ კუთხით განვიხილოთ.

ფუკოს მოხსენების დედააზრი ასეთია: ინტერპრეტაციების ახალი ტექნიკების საშუალებით, ჩვენ, უკვე განმარტებულნი, დავკითხავთ ჩვენსავე

განმმარტებლებს – ნიცშეს, ფროიდს, მარქსს, და ამგვარად, ჩვენ ურთიერთვირეკლებით სარკეთა უსასრულო თამაშში. სარკეთა მეტაფორას ხშირად იყენებენ პოსტმოდერნისტები. მთელი ეს განაზრებანი თანამედროვე დისკურსისა და ინტერპრეტაციის მეთოდების შესახებ, შეიძლება პავლე მოციქულის კორინთელთა მიმართ ეპისტოლეს ერთი მუხლის კომენტარად ჩაითვალოს. ეს მუხლი ნმ. გიორგი მთაწმინდელის თარგმანში ასე ჟღერს: „რამეთუ ვხედავთ აქ ვითარცა სარკით და სახითა, ხოლო მაშინ კი პირისპირ. ახლა ვუნყი მცირედ, ხოლო მერმე ვცნა, ვითარცა შევიმეცნე“ (13.12).

როგორ უნდა გავიგოთ მოციქულის ეს გამონათქვამი? ღვთისმეტყველნი ფიქრობენ, რომ მასში ადამიანური აზროვნების, როგორც ასეთის, ბუნება არის განმარტებული. ჯერ-ჯერობით, თითქოს სარკეში ბუნდოვანი ანარეკლით ვხედავთ სამყაროს და მის შემოქმედ უფალს, ხოლო „მაშინ“, უცნობ მომავალში, აზროვნების ჩვენთვის ცნობილი წესისგან პრინციპულად განუჭვრეტელ კონდიციაში „პირისა პირისპირ“ შევიმეცნებ ყოველივეს, როგორც თვითონ ღმერთისგან ვიქნები შემეცნებული.

ფუკო უარს ამბობს ბიბლიური ჰერმენევტიკის ველზე იმოძრაოს. მას ურჩევნია ველასკესის გენიალური ქმნილება „სეფექალები“ განმარტოს, სადაც, ასევე, ადამიანური აზროვნების ბუნება, სარკეების მეტაფორით არის გამოხატული. ფუკო

ნაწრმოებს განმარტავს, როგორც რეპრეზენტაციის რთულ, სარკისებურ მოდელს. („სიტყვებსა და საგნებში“ მთელი თავი ეძღვნება ამ ქმნილების განმარტებას). პლატონის გამოქვაბულის მითიდან მოყოლებული „სარკეებისა“ და „ანარეკლების“ მეტაფორა უსასრულოდ მეორდება ფილოსოფიაში, ლიტერატურაში, სახვით ხელოვნებაში, კინემატოგრაფიაში. ამ აზრით, ევროპული აზროვნების ტექსტებში შეიძლება დავინახოთ თავისებური ინტერტექსტი, ისინი ერთი გიგანტური „ონტოტექსტის“ ფრაგმენტებად და ფურცლებად შეგვიძლია განვიხილოთ. როგორც ჟ. ჟენეტი აღნიშნავს, ინტერტექსტუალობა მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაციის პარადიგმას წარმოადგენს.

არგენტინელი მწერალი ხოსე ლუის ბორხესი ფილოსოფიურ ესკიზში „ენიგმათა სარკე“, გვთავაზობს რეტროსპექტულ მედიტაციას პავლე მოციქულის გამონათქვამზე: „ან ვხედავთ ვითარცა სარკითა და სახითა“. ბორხესი ფიქრობს, რომ ცათა წიაღში დაფარული აურაცხელ უფსკრულთა სიმრავლე, ჩვენი შინაგანი სამყაროს სარკეში ჩენილი ანარეკლია. ნაკვალები, რომელსაც ადამიანი დროში ტოვებს, ერთგვარ შეუცნობელ სურათად იხაზება. ღვთიური გონება მას ისევე მკაფიოდ აღიქვამს, როგორც ჩვენ სამკუთხედის ფიგურას. ამ სურათს (შესაძლოა) რაღაცნაირი როლი აქვს გამზადებული სამყაროს ჰარმონიაში.

მთარგმნელები

მიშელ ფუკო

ნიცშე, ფროიდი, მარქსი

როცა მე ამ „მრგვალი მაგიდის“¹ შესახებ შევითყვე, საგონებელში ჩამაგდო ამ ძალზე საინტერესო ჩანაფიქრის სირთულემ. ამ დაბრკოლების დაძლევა კი ასე ვცადე: მე გთავაზობთ რამდენიმე თემას, ისინი შეეხება ინტერპრეტაციის ტექნიკებს მარქსთან, ნიცშესთან და ფროიდთან.

სინამდვილეში საქმე იმაშია, რომ ამ თემების უკან იმალება, ჩემი დიდი ხნის ოცნება, რომ ერთ მშვენიერ დღეს შევძლებთ შევადგინოთ ყველა ჩვენთვის ცნობილი ინტერპრეტაციის ტექნიკების სრული კრებული, დაწყებული ბერძენი გრამატიკოსებიდან დღემდე. რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, ჯერ-ჯერობით, ამგვარი კრებულის ძალზე ცოტა თავები თუ იქნება დანერგილი. ამჯერად კი იმ სავარაუდო კრებულის ზოგადი შესავლის სახით, იმის თქმა შემიძლია, რომ ენა, ყოველ შემთხვევაში – ენა ინდოევროპული კულტურების ნიაღში, ყოველთვის ბადებდა ორი სახის ეჭვს.

პირველი: გვიჩნდება ეჭვი, რომ ენა ყოველთვის არ გადმოსცემს იმას, რასაც ამბობს. სინამდვილეში გადმოსცემს სათქმელის მხოლოდ უმცირეს ნაწილს. ის აზრი, რომელიც აღიქმება და უშუალოდ მჟღავნდება, შეიძლება მხოლოდ ფარავს უფრო ღრმა, უფრო ძირეულ და ამდენად განსხვავებულ მნიშვნელობებს. ბერძნები ამას უწოდებდნენ: ალეგორია და ჰიპონოია.

მეორე მხრივ, ენა კიდევ სხვა ეჭვს ბადებს: გვაფიქრებინებს, რომ ის არ ეტევა საკუთრივ

ნმინდა ვერბალურ ფორმაში და გამოდის ამ ფორმიდან; სამყაროში ბევრი სხვა რამეა, რაც მეტყველებს (parle), მაგრამ არ მიეკუთვნება ენას. ბუნება, ზღვა, ხეების მშრალი, ცხოველები, სახეები, ნიღბები, გადაჯვარედინებული დანები, შეიძლება ყველაფერი ეს მეტყველებს (parle), შეიძლება არსებობს არა ვერბალური ენაც. ზოგად შტრიხებში, ეს გარემოება შეგვიძლია გადმოვცეთ ბერძნული ტერმინით Semainon.

ზემოთ გამოთქმული ორი ეჭვი, რომელიც ჯერ კიდევ ძველ ბერძნებს გაუჩნდათ, დღესაც არ გამქრალა, ჩვენთვისაც ნაცნობია; ჩვენ ამაზე ფიქრი დავიწყეთ XIX საუკუნიდან და აღმოვაჩინეთ, რომ ეს მუნჯი ჟესტები, მელოდიები, მთელი ეს მოუსვენარი გარემო ჩვენს ირგვლივ, ასევე შეიძლება იყოს მეტყველი. ყური მიუგდოთ ამ შესაძლო ენას და სიტყვების მიღმა გამოვავლინოთ რაღაც სხვა, უფრო არსებითი დისკურსი.

ვფიქრობ ყველა კულტურას, უფრო სწორად, დასავლური ცივილიზაციის ყველა კულტურულ ფორმას, აქვს ინტერპრეტაციის საკუთარი სისტემა, დამახასიათებელი ტექნიკა, თავისი მეთოდები. ეს ყველაფერი იმ ეჭვის შედეგია, რომ ენას სხვა რამის თქმა უნდა, ვიდრე ის, რასაც ამბობს; რომ ჩემი ენის მიღმა კიდევ სხვა ენა არსებობს. მე მგონია, ღირდა აგვეგო ინტერპრეტაციის ამგვარი ხერხების სისტემა (ცხრილი, როგორც იტყოდნენ XVIII საუკუნეში), რათა გავიგოთ თუ ინტერპრე-

ტაციის როგორი სისტემა დაფუძნდა XIX საუკუნეში და აქედან გამომდინარე ინტერპრეტაციის რომელ სისტემას ვეკუთვნით ამჟამად; მე მგონია, კარგი იქნებოდა, მივუბრუნდეთ ინტერპრეტაციის ხერხების ისეთ მოძველებულ ტიპს, მაგალითად, რომელიც შეიძლება არსებობდა XVI საუკუნეში. მხოლოდ მსგავსება შეიძლება ყოფილიყო ელემენტარული ერთეული, რითაც შეიძლებოდა ოპერირება ყოველგვარი ინტერპრეტაციის იმ სპექტრში. მხოლოდ იქ შეიძლებოდა რაღაც თქმულიყო და შემდეგ გაშიფრულიყო, სადაც საგნები ერთმანეთს ჰგვანან, სადაც რაღაცა რაღაცის მსგავსია. კარგად არის ცნობილი, როგორ მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა მსგავსება და მისი თანმხლები ცნებები კოსმოლოგიაში, ბოტანიკაში, ზოოლოგიაში, XVI საუკუნის ფილოსოფიაში. სიმართლე, რომ ვთქვათ, დღევანდელი გადასახედიდან XX საუკუნის ადამიანისათვის მსგავსებათა ყველა ამ გადაჯაჭვას აკლია სიმწყობრე და არ არის საკმარისად ნათელი. სინამდვილეში კი მსგავსებათა ეს კორპუსი უზადოდ იყო ორგანიზებული XVI საუკუნეში, ვინაიდან ის ემყარებოდა, სულ ცოტა ხუთ კარგად განსაზღვრულ ცნებას.

კონვერგენციის ანუ მისადაგების ცნება. მაგალითად, სულისა სხეულთან, ან სხეულთა სერიისა მცენარეულთა სერიასთან.

სიმპატიის ცნება, ანუ ცნება, რომელიც აღნიშნავს განსხვავებულ სუბსტანციებში აქციდენ-

ციების იდენტიზაციას;

ემულაციის ცნება ანუ ატრიბუტების საოცარი პარალელიზმი განსხვავებულ სუბსტანციებსა და არსებებში, იმგვარად, რომ ერთი ატრიბუტი თითქოს მეორის ანარეკლია.

ამრიგად (როგორც პორტა² მიუთითებს) ადამიანის სახეში გამოიყოფა შვიდი ნაწილი, ეს არის ცისა და მისი შვიდი პლანეტის ემულაცია.

Signatura-ს, ცნება რომელიც, ინდივიდებს შორის, წარმოადგენს უხილავი და ფარული თვისებების გამოსახულებას.

და ბოლოს, რა თქმა უნდა, ანალოგიის ცნება, რაც წარმოადგენს ორ ან რამდენიმე სუბსტანციას შორის მიმართების იდენტიფიკაციას.

ამგვარად, ნიშნისა და ინტერპრეტაციის ტექნიკის თეორია, იმ ხანაში, ეფუძნებოდა მსგავსების ყველა შესაძლო ტიპის საკმაოდ ნათელ განსაზღვრებას და აყალიბებდა შემეცნების ორ განსხვავებულ პრინციპს: კოგნიცია, რომელიც იყო საკმაოდ ცალმხრივი გადასვლა ერთი მსგავსებიდან მეორეზე; და დივინაცია, ანუ სიღრმეში წასული შემეცნება, რომელიც ზედაპირული მსგავსებიდან უფრო ღრმა მსგავსებისაკენ მიდის. ყველა ეს მსგავსებები გამოსახავდნენ კონცენსუსს იმ სამყაროსთან, რომელიც მათ ქმნის; ისინი უპირისპირდებოდნენ სიმულაკრუმს, ე.ი. ცუდ მსგავსებას, რომლის საფუძველია დაპირისპირება ღმერთსა და ეშმაკს შორის.

XVII – XVIII საუკუნეებში დასავლური აზრის ევოლუციამ შეაჩერა XVI საუკუნის საინტერპრეტაციო ხერხების ქმედითობა. მსავსების პრინციპის ბეკონისეულმა და კარტეზიანულმა კრიტიკამ ნამდვილად დიდი როლი ითამაშა იმაში, რომ ისინი ბრჭყალებში ჩასმული აღმოჩნდნენ. XIX საუკუნეში, უპირველეს ყოვლისა მარქსმა, ნიცშემ და ფროიდმა ჩვენს წინაშე გახსნეს ინტერპრეტაციის ახალი თვალსაწიერები, ხელახლა დააფუძნეს ჰერმენევტიკის შესაძლებლობები.

ისეთი შრომები, როგორიცაა მარქსის „კაპიტალის“ პირველი წიგნი, ნიცშეს „ტრაგედიის დაბადება“ და „მორალის გენიალოგია“, ან ფროიდის „სიზმრების განმარტება“, კვლავ საინტერპრეტაციო ტექნიკების პირისპირ გვაყენებს. დასავლურ აზროვნებაში ამ ნაშრომებით გამოწვეული მართლაც ჭრილობისმაგვარი, შოკური ეფექტი უეჭველია იქიდან მომდინარეობს, რომ მათ ჩვენი ხედვის არეში კვლავ შემოიტანეს, ის რაღაც, რასაც მარქსი „იეროგლიფებს“ უწოდებდა, ამან უხერხულ მდგომარეობაში ჩაგვყენა, რადან ეს საინტერპრეტაციო ტექნიკები ჩვენ თვითონ შეგვეხება, ვინაიდან სწორედ ჩვენ, ინტერპრეტატორები, შევუდექით ჩვენივე თავის ინტერპრეტაციას ამ ტექნიკების საშუალებით. ახლა სწორედ ამ ტექნიკების საშუალებით ხდება თავისებური მიბრუნება, ჩვენვე უნდა გამოვკითხოთ თვითონ ინტერპრეტატორები – ფროიდი, ნიცშე მარქსი და ამგვარად ჩვენ ურთ-

იერთ ვირეკლებით სარკეთა უსასრულო თამაშში.

ფროიდი საუბრობდა ევროპულ კულტურაში მომხდარ სამ დიდ იმედგაცრუებაზე. პირველი დაკავშირებულია კოპერნაკთან, მეორე დარვინთან, რომელიც ადამიანის მაიმუნისაგან წარმოშობას ამტკიცებდა, ხოლო მესამე დარტყმა ახლა თვითონ ფორიდმა მიაყენა კაცობრიობის ნარცისიზმს იმით, რომ გვითხრა: ადამიანის ცნობიერება განსაზღვრულია არაცნობიერით. და მე ჩემს თავს ვუსვამ კითხვას: შეიძლება თუ არა ჩავთვალოთ, რომ მარქსი, ნიცშე და ფროიდი, გვძირავენ ყოველთვის თავისი თავის ამრეკლავ ინტერპრეტაციებში, სადაც ინტერპრეტაცია ინტერპრეტაციაში ირეკლება. ამით მათ ჩვენთვის ხომ არ შექმნეს ისეთი სარკეები, სადაც აირეკლებიან სახეები, უსაზღვროდ რომ ხელყოფენ ჩვენს ამჟამინდელ ნარცისიზმს. სწორედ მათ ხომ არ განსაზღვრეს გაგების წესები? ყოველ შემთხვევაში, მინდა სწორედ ამ საკითხთან დაკავშირებით გამოვთქვა რამდენიმე მოსაზრება. მე მეჩვენება, რომ: დასავლური კულტურის სამყაროში, მარქსს, ნიცშეს და ფროიდს არ გაუზრდიათ ნიშათა რაოდენობა. არავითარი ახალი საზრისი არ მიუნიჭებიათ მანამდე უაზრო და საზრისმოკლებული საგნებისათვის. ოღონდ ამ მოაზროვნეებმა შეცვალეს თვით ნიშნის ბუნება, თვითონ ნიშნის ინტერპრეტაციის წესი.

პირველი კითხვა, რომელიც მინდა დავსვა მდგომარეობს შემდეგში – ნუთუ მარქსმა, ნიცშემ და

ფროიდმა ასე სიღრმისეულად შეცვალეს სივრცე სადაც გაბნეულია ნიშნები და სადაც ნიშნები შეიძლება იყვნენ ნიშნები?

XVI საუკუნეში, ეპოქაში, რომელიც მე ათვლის წერტილად ავიღე, ნიშნები ყველა მიმართულებით ჰომოგენურად იყვნენ განლაგებულნი სივრცეში, რომელიც თვითონ იყო ჰომოგენური. მიწიერი ნიშნები ზეცაზე ისეთივე წარმატებით მიემართებოდნენ, როგორც მიწისქვეშეთის სამყაროზე. ნიშნებს შეეძლოთ ადამიანიდან ცხოველებამდე დაეყვანეთ, ხოლო ცხოველებიდან მცენარეებამდე და პირიქით. XIX საუკუნიდან მოყოლებული, ფროიდიდან, მარქსიდან და ნიცშედან დაწყებული, ნიშნები განლაგდნენ სიღრმის თვალსაზრისით უფრო დიფერენცირებულ სივრცეში – თუ კი სიღრმეს გავიგებთ, როგორც რაღაც შინაგანს, და არა პრიქით, როგორც გარეგანს.

კერძოდ ვფიქრობ, დაუცხრომელ კამათზე, რომელსაც ნიცშე აწარმოებდა სიღრმის იდეასთან. ნიცშე აკრიტიკებდა იდეალურ სიღრმეს, ცნობიერების სიღრმეს, და მას ფილოსოფოსთა გამოწვევად აცხადებს. ეს სიღრმე ჩვეულებრივ წარმოგვიდგება ხოლმე, როგორც რაღაც, სადაც ხდება ჭეშმარიტების წმინდად შინაგანი ძიება. მაგრამ ნიცშე გვიჩვენებს, რომ ეს სიღრმე არაპირდაპირ გულისხმობს ფარულ თვალთმაქცობას, ფარისევლობას, შენიღბვას. ასე რომ, როცა ინტერპრეტატორი განიხილავს ამ სიღრმის ნიშნებს, რათა ამხი-

ლოს ისინი, ის უნდა დაეშვას დაბლა ვერტიკალზე და აჩვენოს, რომ შინაგანის ეს სიღმრე, სინამდვილეში სულაც არ არის ის, როგორადაც თავს გვიჩვენებს. ნიცშეს თქმით, განმმარტებელმა უნდა „კარგად გათხაროს საფუძვლები“.

მაგრამ ინტერპრეტაციის დროს სინამდვილეში ქვევით მიმავალ გზას მხოლოდ იმიტომ გადიხარ, რათა აღდგეს დამალული და დამარხული ბრწყინვალე ზედაპირი. თუ კი ინტერპრეტატორი თავის „გათხრებში“ სიღრმისკენ, ყველაზე დაბალი ფენისაკენ უნდა მოძრაობდეს, თვითონ საინტერპრეტაციო მოძრაობა, პირიქით, თავისებური სახის ამაღლებაა, სულ მაღლა და მაღლა სწრაფვაა, გამოთხრილი არეს მზარდი სიღრმის მჩენია. სიღრმე ახლა აბსოლუტური ზედაპირულობის ფარულ მხარედ წარმოგვიდგება, ამგვარია არწივის გადაფრენა, მთაზე ზეასვლა, – მთელი ეს ვერტიკალობა, ასეთი მნიშვნელოვანი რომ არის „ზარატუსტრაში“, მკაცრად რომ ვთქვათ, სიღრმის რევერსიაა, მისი მოქცევა იმ მხრივ, რომელშიც აღმოჩნდება, რომ ის სხვა არაფერია თუ არა თამაში ანუ ზედაპირულობის ნაოჭი (de la Surface). რაც უფრო ღრმა გამოჩნდება სამყარო, მით უფრო ცხადი ხდება, რომ ის, რაც ადამიანის სიღრმედ არის მიჩნეული, მხოლოდ ბავშვური თამაშია.

მე ჩემს თავს ვუსვამ კითხვას: არ შეიძლება რომ – მთელი იმ უეჭველი განსხვავებების მიუხედავად – ეს სივრცულობა (Spatalite)³, ეს თამაში,

რომელსაც ნიცშე სილმრესთან აწარმოებს, შევუსატყვისოთ იმ თამაშს, რომელსაც მარქსი ეწევა „სიბრტყის“ (Platitud) ცნებასთან. ეს ცნება ძალზედ მნიშვნელოვანია მარქსისტის. კაპიტალის დასაწყისში ის აჩვენებს, რომ პერსევესიგან განსხვავებით, ის უნდა ჩაიძიროს ნისლში, რათა აჩვენოს, რომ მის უკან არავითარი სიღრმის გამოცანა, არავითარი ურჩხული არ დგას; ბურჟუაზიის მიერ შექმნილი ფულის, კაპიტალის, ღირებულების ცნებებათა მიღმა არსებული სიღრმე, სხვა არაფერია, თუ არა „სიბრტყე“.

რა თქმა უნდა, აქ გონივრული იქნებოდა გაგვხსენებოდა ფროიდის მიერ შექმნილი საინტერპრეტაციო სივრცე, და არა მხოლოდ ცნობიერისა და არაცნობიერის ცნობილი ტიპოლოგია, არამედ მის მიერ დადგენილი წესები, რომელებმაც ფსიქოანალიტიკოსის ყურადღება უნდა წარმართონ იმის გაშიფრვაზე, რაც ითქმევა გაბმული მეტყველების „ჯაჭვში“. შესაბამისად უნდა გავიხსენოთ – საბოლოო ჯამში სრულიად მატერიალური სივრცობრიობის შესახებ – რომელშიც იმყოფება ფსიქოანალიტიკოსის ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი ავადმყოფი. რამხელა მნიშვნელობას ანიჭებს ამას ფროიდი.

მეორე თემა, რომელიც მინდოდა თქვენთვის შემომეთავაზებინა, ნაწილობრივ წინა თემასთან არის დაკავშირებული. მე იმაზე მითითება მსურდა, რომ მარქსიდან, ნიცშედან და ფროიდიდან დაწყებული,

ინტერპრეტაცია გადაიქცა უსასრულო ამოცანად.

სინამდვილეში ის XVI საუკუნეშიც უსასრულო იყო, მაგრამ იმჟამად ნიშანთა ურთიერთმიმართება მხოლოდ იმ ფარგლებში შეიძლებოდა დამყარებულიყო, რამდენადაც მსგავსების მიმართება ყოველთვის შეზღუდულია. დანყებული XIX საუკუნიდან, ნიშნები ურთიერთქმედების ასევე უსასრულო, ამოუწურავ ქსელში ექცევა, მაგრამ ეს განპირობებულია არა იმით, რომ ვითარება ემყარება შეუზღუდავ მსგავსებებს, არამედ იმის გამო, რომ ჩნდება რაღაც გადაულახავი ღრიჭო.

ინტერპრეტაციის დაუსრულებლობა, მისი გახლეჩილობა, მისი მუდმივი დამოკიდებულება განუსაზღვრელობაზე, სწორედ მარქსის, ნიცშესა და ფროიდის მიერ არის აღმოჩენილი. მე ვფიქრობ ეს აღმოჩენა მათ გააკეთეს ერთნაირად: სანყისზე უარის თქმის ფორმით. ამას ადასტურებს „რობინზონადაზე“ უარის თქმა მარქსთან, ასეთი არსებითი მნიშვნელობის მქონე განსხვავება ნიცშესთან „სანყისსა“ და „წარმომავლობას“ შორის, ანალიტიკური საქმიანობის ყოველთვის დაუსრულებელი ხასიათი ფროიდთან, ნიცშესთან, განსაკუთრებით მკაფიოდ ფროიდთან, შედარებით ნაკლებად მარქსთან, თავს იჩენს გამოცდილება, რომელსაც ჩემი გაგებით, თანამედროვე ჰერმენევტიკისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება: რაც უფრო წინ მივიწევთ ინტერპრეტაციაში, მით უფრო ვუახლოვდებით იმ აბსოლუტურ საშიშ სფეროს, სადაც

ინტერპრეტაცია არა მარტო იძულებული ხდება უკუიქცეს, არამედ სადაც ის საერთოდ ქრება როგორც ასეთი, როგორც ინტერპრეტაცია, შესაძლოა თვით ინტერპრეტატორის სრულ გაქრობამდე. აბსოლუტის წერტილი, რომლისკენაც ყოველთვის მოისწრაფვოდა ინტერპრეტაცია, ამავე დროს არის გარღვევის წერტილი. ფროიდის შრომებიდან კარგად ჩანს, თუ როგორ თანდათანობით ვლინდება ეს სტრუქტურული ღიაობა; შეფარული და ალუზიური სახით, პირველად ის გამოჩნდა „სიზმრების ახსნაში“, რამდენადაც ფროიდი საკუთარი სიზმრების ანალიზს აწარმოებს, სირცხვილი კარნახობს შეაჩეროს საკუთარი თავი, არ დაუშვას საჩუმათო ამბების გამომჟღავნება.

დორას შემთხვევის ანალიზში წარმოიქმნება აზრი იმის შესახებ, რომ ინტერპრეტაცია უნდა შეჩერდეს, ის არ შეიძლება ბოლომდე იქნეს მიყვანილი, იმ მიზეზით, რასაც, რამდენიმე წლის მოგვიანებით, ფროიდი უწოდებს ტრანსფერს. ანალიზის ამოუწურავობა დასტურდება ტრანსფერის მთელი შემდგომი გამოკვლევებით, შემდეგ მტკიცდება ანალიტიკოსისა და პაციენტის ურთიერთობის დაუსრულებელი და პრობლემატური ხასიათით. ეს ის მიმართებაა, რომელიც, როგორც ჩანს, განმსაზღვრელია ფსიქოანალიტიკოსისათვის. სწორედ ეს მიმართება ფსიქოანალიზში ხსნის უსასრულოდ გაშლად ველს. ის ვერასოდეს დასრულდება.

ნიცშესთანაც ასევე თვალსაჩინოა ინტერპრე-

ტაციის დაუსრულებლობა. რა არის მასთან ფილოსოფია? ის სხვა არაფერია, თუ არა დაუსრულებელი და ჰაერში გამოკიდებული ფილოლოგია, ის არის მუდმივად გაშლადი და ისეთი, რომ შეუძლებელია სრულად იქნეს განსაზღვრული. რატომ? იმიტომ, რომ ნიცშემ „ბოროტებისა და სიკეთის მიღმაში“ და ტურინში, 1888 წლის შემოდგომაზე, გამოააშკარავა რამდენად ახლო იყო „აბსოლუტურ ცოდნასთან“, რომელიც შეიძლება ადამიანური ყოფიერების დაღუპვას მოასწავებდეს.

თუ კი ფროიდის პირადი წერილების მიხედვით აღვადგენთ იმას, რაც ფსიქოანალიზის აღმოჩენის დღიდან მის ავტორს ნუხილად ექცა, შეიძლება დავსვათ კითხვა: თუ სიღმრისეულად ჩავწვდებით, ხომ არ არის ფროიდის ეს გამოცდილება, რაღაც ნიცშეს გამოცდილების მსგავსი? შესაძლოა ინტერპრეტაციის ამოსავალ პუნქტში საუბარია იმ წერტილისადმი კონვრგენციაზე, სადაც ის უკვე შეუძლებელი ხდება – ეს რაღაც სიგიჟის გამოცდილების მსგავსია. ეს არის გამოცდილება, რომელსაც ნიცშე ერთდროულად ებრძოდა კიდეც და თანაც მისი ხიბლის ქვეშაც იყო მოქცეული. ეს უკვე გამოცდილებაა, რომელსაც ერთგვარი შიშით, მთელი ცხოვრება ებრძოდა თვითონ ფროიდი. შესაძლოა სწორედ ეს სიგიჟის გამოცდილება ახდენს ინტერპრეტაციის მოძრაობის სანქცირებას, სადაც ის უსასრულოდ უახლოვდება თავისივე ცენტრს და მიახლოების ზღვრულ წერტილში დაინვება და

ჩამოიშლება.

ინტერპრეტაციის არსებითი თვებაა დაუსრულებლობა, რომელიც მე ვფიქრობ, დაკავშირებულია ორ სხვა, არანაკლებ ფუნდამენტურ პრინციპთან, ისინი ორ სხვა პირნციპთან ერთად, რომლებზედაც ზემოთ გვექონდა საუბარი, შეადგენენ თანამედროვე ჰერმენევტიკის პოსტულატებს. ეს უკანასკნელი ასე შეიძლება ჩამოვყალიბოთ:

თუ ინტერპრეტაცია არასოდეს არ შეიძლება დასრულდეს, მაშასადამე არაფერია „საინტერპრეტაციო“. არაფერი პირველადი არ არსებობს, რომელიც შესაძლებელია ინტერპრეტირებულ იქნას. ეს იმიტომ, რომ ყველაფერი იმთავითვე არსებითად უკვე ინტერპრეტაციაა, ყოველი ნიშანი (Signe) თავის თავში არის არა საგანი (La chose), რომელიც საინტერპრეტაციოდ გვეძლევა, არამედ ის სხვა არაფერია, თუ არა სხვა ნიშანთა (sighe) ინტერპრეტაცია. არ არსებობს არავითარი *interpretandum*-ი, რომელიც თავის მხრივ, უკვე აღარ იქნებოდა *interpretans*-ი. ინტერპრეტაციაში გამორკვევის მიმართება კი არ მყარდება, არამედ უფრო ძალაუფლების ნება რეალიზდება. ინტერპრეტაცია არ ახდენს თითქოსდა მის კუთვნილებაში მყოფისა და პასიურად მინებებული ინტერპრეტირებულის გამორკვევას; მას მხოლოდ წინამორბედი ინტერპრეტაციის დაუფლება შეუძლია, რომელიც უნდა გადაატრიალოს და ჩაქუჩის დარტყმით ნამსხვრევებად აქციოს.

ასეთი მიდგომა შეიმჩნეოდა უკვე მარქსთან,

რომელიც წარმოებითი ურთიერთობების ისტორიის ინტერპრეტაციას კი არ ეწევა, არამედ იმ მიმართებებს განმარტავს, რომლებიც უკვე ინტერპრეტაციები არიან, რამდენადაც ისინი წარმოდგებიან როგორც არსნი. ასევე ფროიდიც, ნიშნების ნაცლვად განმარტავს ინტერპრეტაციებს. რას გამოავლენს ფროიდი სიმპტომების მიღმა? არა „ტრამვატიზმებს“, რომლებიც გვანაუხებენ, რამედ შფოთის დატვირთვის მატარებელ ფანტაზმებს ანუ ისეთ ბირთვს, რომელიც უკვე თავისივე ყოფიერების არსების მიხედვით არის ინტერპრეტაცია. მაგალითად, ანორექსია არ უკავშირდება დედის ძუძუსაგან მოწყვეტის მომენტს, როგორც ალმნიშენელი (Sighificant) – ალსანიშნის (Sighifie), რომელიც უნდა ინტერპრეტირდეს ნიშნის ან სიმპტომის სახით. ის გვაგზავნის დედის ძუძუსადმი მტრობასთან დაკავშირებულ ფანტაზმებთან, ეს კი უკვე ინტერპრეტაციაა. მისი არსი უკვე მოლაპარაკე სხეულია (corps parlant), აი, რატომ იყო, რომ ფროიდი პაციენტებს მათივე ენაზე განუმარტავდა თვით მათგანვე მოწოდებულ სიმპტომებს. მისი განმარტება გარკვეული განმარტების განმატებაა, თანაც მათსავე საკუთარ ტერმინებში. მაგალითად, ცნობილია, რომ ფროიდმა გამოიგონა ტერმინი „ზე-მე“ („Sur moi“) მას შემდეგ, რაც ერთ-ერთმა ავადმყოფმა უთხრა მას: „მე ვგრძნობ, რომ ჩემს ზემოთ (Sur moi) ძაღლია“.

ნიცშეც ეუფლება ინტერპრეტაციებს ზუს-

ტად ისევე, როგორც თვითონ ისინი დაეუფლნენ ერთმანეთს. ნიცშესთვის არ არსებობს პირველადი აღმოჩენა. სიტყვები თავისთავად სხვა არაფერია, თუ არა განმარტებები, ნიშნების სტატუსის მოპოვებამდე; მთელი მათი არსებობის ისტორიის განმავლობაში ისინი განმარტავდნენ სანამ ნიშნები გახდებოდნენ და მნიშვნელობა მხოლოდ იმდენად ჰქონდათ, რამდენადაც სხვა არაფერს წარმოადგენდნენ თუ არა ძირითად ინტერპრეტაციებს. ამას გვიდასტურებს agaton-ის ეტიმოლოგიის ცნობილი მაგალითი. სწორედ ამაზე ლაპარაკობს ნიცშე, როცა ამბობს, რომ სიტყვები ყოველთვის გაბატონებული კლასების გამონაგონი იყო. ისინი აღსანიშნუ კი არ მიუთითებდნენ, არამედ თავს გვახვევდნენ ინტერპრეტაციას. აქედან გამომდინარე, ჩვენ დღეს უნდა განვმარტოთ არა იმიტომ, რომ ხელთ გვიპყრია რაღაც პირველადი და ენიგმური ნიშნები, არამედ იმიტომ, რომ ყოველივე იმის მიღმა, რაც ითქმის, შეგვიძლია მისივე უკანა მხარის სახით, აღმოვაჩინოთ ძალმომრეობითი განმარტების დიდი ქსელი. ამ მიზეზით არსებობენ ნიშნები, რომელთაც წინასწარ გვიბიძგებენ მათი ინტერპრეტაციისაკენ და ამით ჩამოვართვათ ნიშნების სტატუსი.

ამ აზრით, შეიძლება ითქვას, რომ ენას საფუძვლად უდევს და წინ უსწრებს ალლეგორია და ჰიპონოია. ოღონდ ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს მოგვიანებით შემოცურდნენ სიტყვაში წინასწარ

ჩადებული საზრისები, რათა განსაზღვრონ მათი გადანაცვლება და ვიბრაცია. აქ ლაპარაკია იმაზე, რაც სიტყვას წარმოშობს და ანიჭებს ნათებას, რომლის დაფიქსირება შეუძლებელია. ნიცძესთან ინტერპრეტატორი „ჭეშმარიტების მთქმელია“; არა იმიტომ, რომ ჭეშმარიტება ეზმანა, და მან ის გაასაჯაროვა, არამედ იმიტომ, რომ ხმამაღლა განმარტა ის, რასაც ნებისმიერი ჭეშმარიტება მალავს. შესაძლებელია ინტერპრეტაციის ეს პრიმატი ნიშანთან მიმართებაში თანამედროვე ჰერმენევტიკის ყველაზე არსებითი თავისებურებად ჩაითვალოს.

ინტერპრეტაცია წინ უსწრებს ნიშანს. ეს იდეა თავის თავში იმასაც გულისხმობს, რომ ნიშანი არ არის მარტივი და კეთილმოსურნე არსი, როგორც ეს იყო XVI საუკუნეში. მაშინ ნიშნის სრულყოფილება ფაქტი იყო, ხოლო საგნების ერთმანეთისადმი მსგავსება განიხილებოდა როგორც ღმერთის კეთილმონწყალების მარტივი მტკიცებულება. ამასთან, ნიშანი და აღსანიშნი ერთმანეთისგან გამოყოფილნი იყვნენ გამჭვირვალე ფენით. ამის საპირისპიროდ, XIX საუკუნიდან, – დაწყებული ფროიდიდან, მარქსიდან, და ნიცძედან, – ნიშანი, როგორც მე მეჩვენება, არაკეთილგანწყობილი ხდება. ამით მე მინდა ვთქვა, რომ ნიშანს თავის თავში აღმოაჩნდება ორაზროვანი და საეჭვო მხარე: იმ ზომით, რა ზომითაც ნიშანი უკვე ინტერპრეტაციაა, ის „ბოროტმზრახველობაცაა“; ის რაღაცაა, რაც სინამდვილეში სხვაა, მაგრამ სხვა

რამედ გვიჩვენებს თავს. განმარტებებმა, იმის ნაცვლად, რომ ნიშნები განმარტონ, პირიქით, საკუთარი თავის გამართლებას ცდილობენ.

სწორედ ასე ფუნქციონირებს „ფული“ მარქსის წიგნში „პოლიტიკური ეკონომიის კრიტიკისათვის“ და განსაკუთრებით „კაპიტალის“ I ტომში. სწორედ ასე ფუნქციონირებენ სიმპტომები ფროიდთან; ნიცშესთან – სიტყვებიც, სიკეთისა და ბოროტების ბინარული ოპოზიციაც და მაშასადამე, ნიშნებიც, მხოლოდ და მხოლოდ ნიღბებია და სხვა არაფერი. მას შემდეგ რაც ეს ახალი ფუნქცია შეიძინა, – დამალოს განმარტება, – ნიშნები კარგავენ თავის მარტივ არსს, – აღმნიშვნელად ყოფნას, რომელსაც ისინი ფლობდნენ ჯერ კიდევ აღორძინების ეპოქაში. ახლა უკვე ნიშანს ეხსნება მისი საკუთარი სიღრმე და ამ ხსნილ არეში მიიზიდებიან ის უარყოფითი ცნებები, აქამდე უცხო რომ იყო ნიშნის თეორიისათვის. ნიშნის თეორიისათვის ცოდნა შემოიფარგლებოდა მხოლოდ გამჭვირვალე ფენით, მაგრამ მან არაფერი იცოდა ნიშნის უარყოფითი მხარეების შესახებ. ახლა უკვე შესაძლებელია, რომ მის წიაღში ჩამოყალიბდეს მათი ოპოზიციების თამაში – ნეგატიური კონცეპტების მთელი ეს თამაში, რომელიც ასე წარმატებით გაანალიზა დელიოზმა თავის წიგნში ნიცშეს შესახებ.⁴

„თავდაყირა მდგარი დიალექტიკის ფეხზე დაყენება“⁵ – თუ კი ამ გამოთქმას რაიმე აზრი აქვს, მაშინ საქმე ხომ არ ეხება ნიშნის დაბრუნებას ამ

ღია, უსასრულო სივრცეში, რომელიც მოკლებულია რეალურ შინაარსს. სადაც არ ხდება შერიგება. მარქსი ცდილობდა დიალექტიკისათვის მიენიჭებინა პოზიტიური ხასიათი, ბოლოს და ბოლოს მან გააუვნებელყო მთელი ეს ნეგატიურობის თამაში.

და ბოლოს, ჰერმენევტიკის უკანასკნელი თვისება: ინტერპრეტაცია დგას აუცილებლობის წინაშე უსასრულოდ განმარტოს თავისი თავი და დაუბრუნდეს თავის თავს. აქედან გამომდინარე უნდა აღინიშნოს ორი მნიშვნელოვანი შედეგი. პირველი: ამიერიდან განმარტება ყოველთვის დააყენებს საკითხს: „ვინ?“ აღსანიშნი კი არ განმარტავს, არამედ არსებითად სხვა საკითხს არკვეს: საკუთრივ ვინ განახორციელა ინტერპრეტაცია. მთავარია განმმარტებელი. შესაძლოა ნიცშე სწორედ ამ აზრს ანიჭებდა სიტყვა „ფსიქოლოგიას“. მეორე შედეგი: ინტერპრეტაცია ყოველთვის იძულებულია განმარტოს საკუთარი თავი. მას არ შეუძლია გაექცეს საკუთარ თავს, არ შეუძლია საკუთარ თავს არ დაუბრუნდეს. ნიშნის დროსაგან განსხვავებით, რომელსაც საკუთარი განსაზღვრული ვადა ჰქონდა, ასევე განსხვავებით დიალექტიკისაგან, რომლის დრო, მიუხედავად ყველაფრისა, სწორხაზოვანია, ინტერპრეტაციის დრო უკვე ციკლურია. ამ დრომ ისევ იქ უნდა გაიაროს, სადაც მან უკვე გაიარა. ამიტომ ერთადერთი რეალური საფრთხე, ოღონდ ეს უზენაესი საფრთხეა, რამდენადაც პარადოქსალური არ უნდა იყოს, ინტერპრეტაციას

ნიშანთა მხრიდან ემუქრება. ინტერპრეტაციისათვის სიკვდილი იქნებოდა ნიშანთა პირველადობა, სანწყისურობა და რეალურობა, მათი სისტემატური მაუნყებლობითი კავშირები რომ დაგვეჯერებინა.

ამის საპირიპიროდ კი მისი სიცოცხლე იქნებოდა იმის დაჯერება, რომ არაფერი არსებობს გარდა ინტერპრეტაციისა. მე მგონია კარგად უნდა გვესმოდეს ის, რასაც დღეს ხშირად ივინყებენ ხოლმე. ჰემენევტიკა და სემიოტიკა ერთმანეთის მოსისხლე მტრები არიან, – ჰერმენევტიკა, რომელიც სემიოლოგიის საზღვრებში იკეტება, ნიშანთა აბსოლუტურ არსებობაშია დარწმუნებული. იგი უარს ამბობს ინტერპრეტაციის ისეთ თვისებებზე, როგორიცაა ძალმომრეობა, დაუსრულებლობა და უსასრულობა, მასში მყარდება ნიშანთა (indice) ტერორი. ამგვარად ეჭვის ქვეშ დგება ენა. აქ უკვე ჩვენ შევიცნობთ ისეთ მარქსიზმს, როგორიც ის მარქსის შემდეგ გახდა. ამის საპირიპიროდ, ჰერმენევტიკა, რომელმაც თავისი თავი იპოვა, შედის საკუთარი იმპლიციტურობის უსასრულობაში დავანებულ ენათა სამეფოში, რომელიც ერთდროულად სიგიჟესაც ეკუთვნის და ენის წმინდა არსებასაც. ზუსტად აქ ჩვენ შევიცნობთ ნიცშეს.

დისკუსია

ბეზი

თქვენ მართლაც აჩვენეთ, რომ ნიცშესთან ინტერპრეტაცია არასოდეს მთავრდება და ამით წარმოადგენს სინამდვილის არსს, უფრო მეტიც, ნიცშესთვის „ახსნა“ სამყარო და „შეცვალო“ სამყარო – ეს ერთი და იგივეა. მაგრამ განა ეს ასეა მარქსთანაც? ცნობილ ტექსტში ის ერთმანეთს უპირისპირებს სამყაროს გარდაქმნას და სამყაროს განმარტებას.⁶

ფუბო

მართლაც, მე ველოდი, რომ მარქსის ამ ფრაზას დამიპირისპირებდნენ. ოღონდაც, თუ თქვენ დაუბრუნდებით პოლიტიკურ ეკონომიას, თქვენ აღმოაჩენთ, რომ მარქსი მას ყოველთვის განიხილავს როგორც ინტერპრეტაციის საშუალებას. „ინტერპრეტაციის“ შესახებ ცნობილი ტექსტი, ეხება ფილოსოფიას და ფილოსოფიის დასასრულს. მა-

გრამ პოლიტიკური ეკონომია, როგორც ის მარქსს ესმის, შეიძლება განიმარტოს ისე, რომ ფილოსოფიისაგან განსხვავებით დასასრულისთვის არ იყოს განწირული, ეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება შესაძლებელი, თუ იგი ანგარიშს უწევს სამყაროს შეცვლასაც და ამავე დროს, რაღაცნაირად ინტერპრეტაციასაც წარმოადგენს.

ბეზი

მეორე შეკითხვა: ხომ არ წარმოადგენს მარქსის, ნიცშესა და ფროიდისათვის საერთო მთავარი იდეას ცნობიერების ავტომისტიფიკაცია? ეს ხომ არ არის ახალი, XIX საუკუნეში წარმოშობილი ახალი იდეა, რომელიც, როგორც მე მეჩვენება, ჰეგელიდან⁷ მომდინარეობს.

ფუპო

ჩემი მხრიდან სისუსტე იქნებოდა მეთქვა, რომ ეს ის პრობლემა არ არის, რომლის წამოჭრაც მე მსურდა. მე მინდოდა განმეხილა ინტერპრეტაცია როგორც ასეთი. ეს რა, ჰეგელის გავლენაა?

ერთი რამ უეჭველია: ნიშნის მნიშვნელობა ან, ყოველ შემთხვევაში, ცვლილებები ნიშნის მნიშვნელობის შეფასებაში, რომელიც დამკვიდრდა XVIII საუკუნის ბოლოს ან XIX საუკუნის დასაწყისში, მრავალი მიზეზით იყო განპირობებული. მაგალითად, ფილოლოგიის აღმოჩენა ამ სიტყვის კლასიკური აზრით, ინდოევროპულ ენათა სისტემატიკის

შექმნა, ის ფაქტი, რომ კლასიფიკაციის მეთოდები უვარგისი გახდნენ, ყოველივე ამან უეჭველია ჩვენს კულტურას, ანუ ნიშანთა სამყაროს სრულიად შეუცვალა სახე. ისეთი მოვლენა, როგორიც არის ბუნების ფილოსოფია, ყველაზე ფართო აზრით – არა მარტო ჰეგელთან, არამედ მის ყველა თანამემამულესთან და თანამედროვესთან, – გვიდასტურებს, რომ ამ პერიოდის კულტურაში ნიშნისადმი მიმართება ცვლილებებს განიცდის.

მე ისეთი შთაბეჭდილება მექმნება, რომ ჩვენს საუბარში ისეთი პრობლემების განხილვისათვის, რომელიც არ იქნა გამოკვლეული, უფრო ნაყოფიერი იქნებოდა როგორც თემა, განგვეხილა ცნობიერების მისტიფიკაციის იდეა, რომელიც წარმოიშვა ამ ნიშნის ფუნდამენტური ცვლილებების რეჟიმში და თვითონ მასში არ გვეძებნა ინტერპრეტაციისადმი ინტერესის წყარო.

ტოპი

ხომ არ არის ბატონი ფუკოს ანალიზი არასრული? ის არ ითვალისწინებს რელიგიური ეგზეგეზის ტექნიკებს, რომლებიც აქ გადამწყვეტ როლს თამაშობდნენ. გარდა ამისა, არ არის დამაჯერებელი ისტორიის ნამდვილი არტიკულაცია, რომელიც მან წარმოადგინა. მიუხედავად იმისა, რაც ფუკომ ახლა თქვა, მე მეჩვენება, რომ ინტერპრეტაცია XIX საუკუნეში ჰეგლით დაიწყო.

ფუპო

მე არ მისაუბრია რელიგიურ ინტერპრეტაციაზე, რომელიც ძალზე მნიშვნელოვანია; რამდენადაც მე, ისტორიის ძალზედ შემოკლებულ გადმოცემაში აქცენტი გავაკეთე ნიშნებზე და არა მნიშვნელობაზე. რაც შეეხება საუბარს XIX საუკუნის ამბებზე, რა თქმა უნდა, ის შეიძლება დაუკავშირდეს ჰეგელის სახელს. მაგრამ რაც შეეხება უკიდურესად ფართო აზრით გაგებულ ნიშნებს, ინდოევროპული ენების აღმოჩენას, ზოგადი გრამატიკის გაუჩინარებას, ორგანიზმის ცნების ჩანაცვლებას ხასითის ცნებით – არა ნაკლებ მნიშვნელოვანი მოვლენებია, ვიდრე ჰეგელის ფილოსოფია. ერთმანეთში არ უნდა აგვეერიოს ფილოსოფიის ისტორია და აზროვნების არქეოლოგია.

პატიმრო

მე თუ კარგად გაგიგეთ, მარქსი ერთ რიგში უნდა დავაყენოთ იმ მოაზროვნებებთან, რომლებმაც როგორც ნიცშემ, აღმოაჩინეს ინტერპრეტაციის უსასრულობა. მე თქვენ სრულიად გეთანხმებით ნიცშესთან დაკავშირებით, მაგრამ მარქსთან, როგორც მე მეჩვენება, მაინც სახეზე გვაქვს უკანასკნელი პუნქტი. რა არის „ბაზისი“,⁸ თუ არა რაღაც, რაც უნდა განიხილებოდეს როგორც საფუძველი?

ფუპო

რაც შეეხება მარქსს, მე თითქმის ვერ მოვას-

ნარი გამეშალა ჩემი აზრები მარქსზე, და ვშიშობ, რომ ახლა უკვე მათ დასაბუთებას ვეღარ შევძლებ. მაგრამ ავიღოთ, მაგალითად, „თვრამეტი ბრიუმერი ლუი ბონაპარტისა“: მარქსი არასოდეს არ გვთავაზობს თავის ინტერპრეტაციებს უკანასკნელი ინსტანციის სახით: მას კარგად ესმის, – და თვითონაც ამბობს ამის შესახებ, – რომ ყოველთვის შეიძლება მოიძებნოს ინტერპრეტაციის უფრო ღრმა ან უფრო ზოგადი დონე, და რომ ამომწურავი განმარტება არ არსებობს.

გალი

მე ვფიქრობ, ყველა ანალოგიის მიუხედავად, სახეზეა მარქსსა და ფროიდს შორის ომი, ერთი მხრივ, და მეორე მხრივ მათი ბრძოლა ნიცშესთან. თუ მარქსი მართალია, მაშინ ნიცშეში ამა თუ იმ ეპოქის ბურჟუაზიის წარმომადგენელი უნდა დავინახოთ. თუ ფროიდი მართალი, მაშინ ნიცშეს არაცნობიერს უნდა მივმართოთ. სწორედ ამაში ვხედავ მე თავისებურ სადაოს ნიცშესა და დანარჩენ ორს შორის.

განა მართალი არ ვიქნები, თუ ვიტყვი, რომ დღესდღეობით ჩვენ ერთობ ჭარბად გვახასიათებს ინტერპრეტაციონიზმი? ჩვენ „ინტერპრეტაციებით დავსნეულდით“. ინტერპრეტაციები უეჭველად საჭიროა, მაგრამ განა მართლაც არ არსებობს ის, რასაც განვმარტავთ? შეიძლებოდა კითხვა ასე დაგვესვა: ვინ განმარტავს? და ბოლოს: დი-

ახაც, ჩვენ მისტიფიცირებულნი ვართ, მაგრამ ვის მიერ? თუ არსებობს მაცდური, მაშ, ვინ არის ის? განმარტებათა სიმრავლე ყოველთვის არსებობდა: არსებობს მარქსი, ფროიდი, ნიცშე, მაგრამ აგრეთვე არსებობს გობინო, არსებობს მარქსიზმი, ფსიქონალიზი, მაგრამ არსებობს რასობრივი ინტერპრეტაციებიც...

შუპო

განმარტებათა სიმრავლის პრობლემა, განსხვავებულ ინტერპრეტაციათა შორის კონფლიქტი, სტრუქტურულად შესაძლებელი გახდა სწორედ ინტერპრეტაციის იმ განსაზღვრების წყალობით, როცა ის უსასრულობაში გადადის, როცა ამას არ გააჩნია აბსოლუტური წერტილი. რომელზე დაყრდნობითაც თავის თავს განსჯის და იღებს გადაწყვეტილებას. აი, სწორედ ამდენად, ჩვენ აუცილებლად ვხდებით ინტერპრეტაციის საგანი; ეს ის მომენტი, როცა ჩვენ განვმარტავთ – ამას უნდა აცნობიერებდეს ყოველი განმმარტებელი, ესაა განმარტების თანამედროვე დასავლური კულტურის ერთ-ერთი ყველაზე ღრმა მახასიათებელი.

გალი

მაგრამ, ხომ არიან ადამიანები, რომლებიც განმმარტებლები არ არიან.

შუპო

ისინი იმეორებენ, თვითონ იმეორებენ ამ ენაზე.

ბალო

რატომ? ასე რატომ უნდა ვამბობდეთ? რა თქმა უნდა, ჩვენ შეგვიძლია კლოდელი⁹ განვმარტოთ მრავალნაირად; შესაძლებელია ფროიდისტული და მარქსისტული ინტერპრეტაციები, მაგრამ მთავარი მაინც ის არის, რომ ის კლოდელის ნაწარმოებებია. რაც შეეხება ნიცშეს ნაწარმოებებს, ამის თქმა ძნელია. მათ შეიძლება ვერ გაუძღონ მარქსისტულ ან ფროიდისტულ ინტერპრეტაციებს.

შუპო

ო, მე არ ვიტყვდი, რომ ნიცშე მათ ვერ გაუძღვებ. ინტერპრეტაციის ტექნიკებში ნიცშე რადიკალურად განსხვავებულია, რაღაც ისეთია, რაც საშუალებას არ გვაძლევს იმ მკაცრ კორპორატიულ წარმონაქმნებში ჩავწეროთ, როგორებიც არიან დღევანდელი კომუნიისტები ან ფსიქოანალიტიკოსები. იმასთან დაკავშირებით, რასაც ნიცშეანელები განმარტავენ, მათ არ გააჩნიათ...

ბალო

რა, ნიცშეანელებიც არსებობენ? ეს მე ძალზე საეჭვოდ მეჩვენება.

ბარონი

თქვენ ხომ არ გეჩვენებათ, რომ პარალელი მარქსსა, ნიცშესა და ფროიდს შორის შეიძლება ასეთი იყოს: ნიცშე აანალიზებს კეთილ გრძნობებს და ცდილობს აჩვენოს თუ რას მალავენ ისინი სინამდვილეში (როგორც ეს „მორალის გენიალოგიაში“). ფროიდი თავისი ფსიქოანალიზით ავლენს ფარულ შინაარსებს; სწორედ აქ, ინტერპრეტაცია დამღუპველი ხდება „კეთილი გრძნობებისათვის“. და ბოლოს, მარქსი თავს ესხმის ბურჟუაზიის კეთილგონიერებას და იმას აჩვენებს, რაც იქ სინამდვილეშია. განმარტების ამ სამივე წესს საფუძვლად ერთი იდეა უდევს: არსებობენ ნიშნები, რომლებიც განმარტებას ექვემდებარებიან. საჭიროა მათი მნიშვნელობების აღმოჩენა, თუნდაც ეს განმარტება არ იყოს მარტივი და საჭირო იყოს მისი განხორციელება ეტაპობრივად, თუნდაც უსასრულობამდე. მაგრამ მე მეჩვენება, რომ ფსიქოლოგიაში არსებობს განმარტების სხვა ტიპიც, რომელიც სრულიად განსხვავებულია, და რომელიც გვაიძულებს გავიხსენოთ XVI საუკუნე, რომელზეც ჩვენ ვსაუბრობდით. მე მხედველობაში მაქვს კარლი იუნგი, მან გაილაშქრა ღირებულებათა დაკარგვის საფრთხის წინააღმდეგ, ფროიდისტული ინტერპრეტაციები რომ შეიცავს. იუნგი ერთმანეთს უპირისპირებს ნიშანსა და სიმბოლოს: ნიშანი მოითხოვს თავის დაფარული შინაარსის გამომჟღავნებას. სიმბოლო კი თვითონ ლაპარაკობს. მიუხედავად

იმისა, რომ ახლა ნიცშე დავაყენე ფროიდისა და მარქსის გვერდით, ამ საკითხში შეიძლება დავუახლოვოთ იუნგს. ნიცშესთვის, ისევე როგორც იუნგისათვის „მე“-სა და „იგი“-ს (Le „moi“ et Le „soi“) შორის არსებობს ოპოზიცია, არსებითი სხვაობა „დიდ“ (Le grand reson) და მცირე გონებებს შორის. ნიცშე არაჩვეულებრივად გონებამახვილი განმმარტებელია, მეტიც, ის სასტიკია, მაგრამ მასში არის რაღაც, რაც საშუალებას აძლევს მიაყურადოს „დიად გონებას“ და ეს მას იუნგთან აახლოებს.

ფუტო

თქვენ უეჭველად მართალი ბრძანდებით.

რამნუ

მე მინდოდა რელიგიური ეგზეგეზის საკითხს დავბრუნებოდი. რატომ არ ლაპარაკობთ მის მნიშვნელობაზე? არის კიდევ ერთი რამ, რაც, ჩემის აზრით, არ უნდა გამოგვრჩეს: თარგმანთა ისტორია. ბიბლიის ყოველი მთარგმნელი ამბობს, რომ ის გადმოსცემს ღვთიურ ჭეშმარიტებას, და შესაბამისად, თარგმანში უნდა ჩაიდოს უსასრულო საზრისები, დროთა განმავლობაში თარგმანები იცვლება და ამ ევოლუციაში შეიძლება რაღაც გამოაშკარავდეს... მაგრამ ეს ძალზედ რთული საკითხია.

კიდევ ერთი ძალიან რთული საკითხი. მე ადრეც მიფიქრია ნიცშესა და ფროიდის ურთიერთდამოკიდებულებაზე. ამის შესახებ თქვენ თითქმის

ვერაფერს შეიტყობთ ვერც ფროიდის თხზულებათა სრული კრებულიდან და ვერც ჯონსის ნიგნიდან. მაშინ მე ჩემს თავს ვუთხარი: „იქნებ პრობლემა პირიქითაა; რატომ დუმდა ფროიდი ნიცშეს შესახებ?“ აქ ორი მომენტი. ჯერ ერთი, 1908 წელს ფროიდის მოწაფეებმა, რანკემ და ადლერმა, ჩვენთვის საინტერესო თემაზე ჩაატარეს მცირე სემინარი, სემინარზე განიხილებოდა ნიცშესა (კერძოდ მისი „მორალის გენიალოგიის“) და ფროიდის იდეების მსგავსების ან ანალოგიის საკითხი.

ფროიდი ამას ერთობ თავშეკავებულად მოეკიდა და მოწაფეებს საშუალება მისცა საკუთარი შეხედულებისამებრ ემოქმედათ, მე ვფიქრობ, რომ მას შეეძლო ეთქვა დაახლოებით ასეთი რამ: „ნიცშე ერთბაშად ქმნის მეტისმეტად ბევრ იდეას“.

მეორეც. დაწყებული 1910 წლიდან, ფროიდი ახლობლობდა ლუ სალომესთან¹⁰. ის რასაკვირველია ჩაუტარებდა დიდაქტიკურ ანალიზს. შესაბამისად, შეიძლება ვილაპარაკოთ ლუ სალომეთი გაშუალოებული, თავისებური ხასიათის თერაპიულ დამოკიდებულებაზე ნიცშესა და ფროიდს შორის. ამიტომ ფროიდს არ შეეძლო ამის თაობაზე ელაპარაკა. მაგრამ უეჭველია, რომ ის, რაც შემდეგ ლუ სალომემ გამოაქვეყნა, თავისი არსებით ეკუთვნის დაუსრულებელ ანალიზს. ის სწორედ ასეთ პერსპექტივაში უნდა განვიხილოთ. გარდა ამისა, ფროიდის ნიგნში „მოსე და მონოთეიზმი“ შეიძლება დავინახოთ თავისებური დიალოგი „მორალის გე-

ნიალოგიასთან“. ხედავთ, მე თქვენ პრობლემებს გთავაზობთ. თქვენ კიდეც ხომ არაფერი იცით ამის შესახებ?

ფუპო

ნამდვილად არაფერი ვიცი. მე თვითონაც შეძრული ვიყავი ფროიდის ამ უცნაური დუმილის გამო – ის ნიციშეზე არაფერს ამბობს, თვით მიმოწერაშიც კი, გამონაკლისი მხოლოდ რამდენიმე ფრაზაა. ეს ნამდვილად საკმაოდ მნიშვნელოვანი გამოცანაა. იმის თქმა, რომ ლუ სალომესთან ჩატარებული ფსიქოანალიზის მიხედვით ფაქტია, ფროიდს არ შეეძლო ამაზე მეტი ეთქვა...

რამნუ

მას არ სურდა ამაზე მეტის თქმა.

დემონი

თქვენ ნიციშეს შესახებ თქვით, რომ შეშლილობის გამოცდილება ახლოს დგას მთელ აბსოლუტურ ცოდნასთან. შეიძლება თუ არა მე თქვენ გკითხოთ, თქვენი აზრით, რამდენად ფლობდა ნიციშე ამ შეშლილობის გამოცდილებას? თქვენ რომ დრო გქონოდათ, ვფიქრობ, ძალზე საინტერესო იქნებოდა ეს საკითხი დაგვეყენებინა სხვა დიდ მოაზროვნეებთან დაკავშირებითაც, იქნებოდნენ ისინი პოეტები თუ მწერლები, როგორც ჰოლდერლინი, ნერვალის და მოპასანი, თუ მუსიკოსები, როგორც

შუმანი, ანრი დიუპარი, მორის რაველი. მაგრამ ნიცშეს დავუბრუნდეთ. სწორად გავიგე? თქვენ ამ შეშლილობის გამოცდილებაზე არც ბევრი ილაპარაკეთ, არც ცოტა. თქვენ სწორედ ამის თქმა გსურდათ?

შუპო

დიახ.

დემონი

იქნებ თქვენ გსურდათ გეთქვათ, შეშლილობის „ცნობიერება“ ან „შეშლილობის წინაცოდნა“ ან „წინათგრძნობა“? თქვენ მართლაც მიიჩნევთ, რომ დიდ მოაზრონეებს, ისეთებს, როგორც ნიცშე იყო, შეიძლება ჰქონდეთ „შეშლილობის გამოცდილება“?

შუპო

მე თქვენ გეტყოდით, „დიახ!“

დემონი

არ მესმის, ეს რას ნიშნავს. ალბათ იმიტომ, რომ მე დიდი მოაზროვნე არა ვარ!

შუპო

მე ეს არ მითქვამს.

პელკელი

ჩემი კითხვა იქნება მოკლე. ის საკითხის არსს

ეხება: „იმას, რასაც თქვენ უწოდეთ „ინტერპრეტაციების ტექნიკა“, რომლებშიაც თქვენ, ვგონებ, თუ ფილოსოფიის შემცვლელს არა, მის მემკვიდრეს მაინც ხედავთ. ხომ არ თვლით, რომ სამყაროს ინტერპრეტაციის ტექნიკები, უპირველეს ყოვლისა, არიან „თერაპიის“, მკურნალობის ტექნიკები, ამ სიტყვების ყველაზე უფრო ფართო აზრით: საზოგადოების მკურნალობა მარქსთან, ინდივიდისა ფროიდთან, ან კაცობრიობისა ნიცშესთან?

შუპო

დიახ, მე ვფიქრობ, რომ XIX საუკუნეში ინტერპრეტაციის საზრისი მართლაც ძალზედ ახლო იყო იმასთან, რასაც თქვან თერაპიას უწოდებთ. ახლა ერთი ისტორიკოსის, გვარად გარსიას ციტატას მოვიყვან: „ჩვენს დროში – ის ამას წერდა 1860 წელს – ხსნა ჯანმრთელობამ შეცვალა“.



შენიშვნები

1. „მრგვალი მაგიდა“ („Round table“) წარმოადგენდა საერთაშორისო ფილოსოფიურ კოლოქვიუმს ნიცშეს შესახებ, რომელიც გაიმართა 1964 წლის 4-8 ივლისს. მოხსენებით გამოვიდნენ: მიშელ ფუკო, გაბრიელ მარსელი, ჟილ დელიოზი, ჟან ბოფრეტი, ჰენრი ბიროლტი, მაზინო მინტინარი, პიერ კოსოვსკი და სხვები.
2. ჟ. პორტა – XVII საუკუნის ფრანგი ავტორი, მთავარი თხზულებებია „ნატურალური მაგია“ და „ადამიანური ფიზიოლოგია“. ეს შედარებით უცნობი ავტორი მ. ფუკომ წარმოსწია წინა პლანზე. ფუკო ამ ავტორზე არაერთგზის აპელირებს თავის „სიტყვებსა და საგნებში“ და სხვა შრომებში.
3. Spatalite – შეიძლება ითარგმნოს როგორც განზომილება, ჭრილი, სიბრტყე და ა.შ. აქვს სხვა ლექსიკონური და კონტექსტური მნიშვნელობებიც.
4. Jiles Deleuze, „Nitzcshe et la philosophie“, P.U.F. 1962. ამ შრომაში ნიცშე გამოცხადდა სიმულაკრების თეორიის წინამორბედად და სიმულაკრული უნივერსუმის პირველ აღმოჩენად.
5. „თავდაყირა მდგარი დიალექტიკის ფეხზე დაყენება“. – კ. მარქსი თვლიდა, რომ ჰეგელის სისტემაში აზრთა შეჯახების შედეგად წარმოშობილი გონის თვითმოძრაობა საკუთარი სრულ-

ქმნილების მიმართულებით და საბოლოო დავა-
ნება თავის განხორციელებულ აბსოლუტურო-
ბაში, იყო იდეალისტურად გაუკუღმართებული
რეალური ყოფიერება. ამიტომ ის მარქსმა
„ნაიკითხა“ მატერიალისტურად, ე.ი. როგორც
სოციალურ რეალობაში განსახორციელებელი
გონების პროექტი, ანუ დედამიწაზე იდეალური
საზოგადოების აშენების პროექტი. მარქსი თვ-
ლიდა, რომ „ისტორია კლასთა ბრძოლაა“. ამას
მარქსისტები უწოდებენ „თავადაყირა მდგარი
დიალექტიკის ფეხზე დაყენებას“.

6. იგულისხმება კ. მარქსის IX თეზისი ფოიერბა-
ხის შესახებ: „ფილოსოფოსები სხვადასხვაგვარად
განმარტდნენ სამყაროს, საქმე ის არის, ის
შეცვლილი იქნეს“.
7. გეორგ ვილჰელმ ფრიდრიხ ჰეგელი (1770-1830)
– შეაჯამა გერმანული კლასიკური ფილოსოფია
და შექმნა უნივერსალური დიალექტიკური ლო-
გიკის სისტემა. ჰეგელის სისტემა აღიქმებოდა
როგორც კლასიკური ფილოსოფიის დასასრუ-
ლი, მისი შესაძლებლობების სრული ამოწურ-
ვა. მარქსი, კირკეგორი და XIX საუკუნის სხვა
მოაზროვნენი, რომლებმაც შემდეგ პოსტკლასი-
კური ფილოსოფიის სათავეები მოამზადეს,
თავიდან ჰეგელიანელები იყვნენ. კულტურის
ქმნილებათა საზრისის რესტავრაციის პრინცი-
პი, ჰეგელმა შეცვალა ინტეგრაციის პრინცი-
პით. ჰეგელის მიხედვით, კულტურის ყოველი

მოვლენა განმარტების გზით ერთვება ობიექტივირებული სულის (Geist) ერთიან მსოფლიო ისტორიულ პროცესში, სულის ინტეგრალურ უნივერსუმში.

8. კ. მარქსის მოძღვრების მიხედვით, ყოველი საზოგადოებრივ-ეკონომიური ფორმაციის ბაზისს შეადგენს წარმოების წესი ანუ საწარმოო ძალებისა და წარმოებითი ურთიერთობების შეერთების წესი. ამ ბაზისითაა განსაზღვრული მთელი კულტურულ-სულიერი ზედნაშენი.
9. პოლ კლოდელი (1868-1955) – ფრანგი რელიგიური პოეტი და დრამატურგი, საფრანგეთის აკადემიის წევრი. გავიხსენოთ გალაკტიონის ცნობილი სტროფი:

*„ვართ პოეტები საქართველოსი,
რომელთაც გვახსოვს დღე უარესი,
ჩვენ ახლაც ვიცით, სად დადგებიან
კლოდელი, ჟამში, სიუარესი...“*

10. ლუ სალომე (1861-1937) – გერმანელი მწერალი ქალი. ახლო მეგობრობა აკავშირებდა ფ. ნიცშესთან და რაინერ მარია რილკესთან. 1894 წელს გამოსცა ნიცშეს ბიოგრაფია. 1911 წლიდან დაემონაფა ზ. ფროიდს. რამდენიმე სტატია გამოაქვეყნა ფსიქოანალიზის შესახებ. მოგვიანებით ფრანგულ ენაზე გამოსცა ავტობიოგრაფია და პირადი მიმოწერა ნიცშესთან, რილკესთან და ფროიდთან.

შენიშვნებისათვის

მიშელ ფუკო
ნიცშე, ფროიდი, მარქსი
თანამედროვე ჰერმენევტიკის სათავეებთან

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
დავით გოგლიძე
505 ცალი

დაიბეჭდა
გამომცემლობა „მერიდიანი“,
თბილისი, ალ. ყაზბეგის გამზ., №47
☎ 239-15-22
E-mail: meridiani777@gmail.com